

НОВА АРХИВСКА СТВАРНОСТ – УТИЦАЈ ПАНДЕМИЈЕ КОВИД-19 НА АРХИВ КРУШЕВАЦ, ПРИЛАГОЂАВАЊЕ РАДА У НОВИМ УСЛОВИМА И ИЗАЗОВИ БУДУЋНОСТИ

507

Апстракт: Пандемија вируса Ковид-19 још увек је у пуној снази, те је врло тешко говорити о њеном утицају и последицама на област културе, пошто и даље не постоје јасне назнаке колико ће дуго у будућности бити присутна. Оно што је већ сада јасно јесте то да је пандемија отежала рад свих привредних субјеката, па и установа из области културе. Променила је читав концепт рада, као и међуљудске односе у самом Архиву Крушевац. Налазећи се стално између потреба корисника за адекватним и благовременим информацијама с једне, и рада како на терену, тако и на сређивању фондова с друге стране, Историјски архив Крушевац настоји да повезује прошлост, садашњост и будућност кроз константан рад и у овако отежаним условима. Рад се бави функционисањем архивске службе у протеклом периоду, прилагођавањем наметнутим оквирима рада и потреби успостављања нових праваца у архивском пословању. У будућем периоду пословања потребно је уложити доста напора да се архивска делатност подигне на виши ниво кроз већу употребу дигиталних докумената и централизацији база података. Делујући одговорно и свестрано, упркос пандемији Ковид-19, с обзиром на важност документације која се преузима последњих година, улажу се напори да Архив Крушевац остане препознатљив у Расинском округу по ефикасности пружања услуга, али и по својој основној делатности – заштити архивске грађе на терену и њеном трајном чувању у оквиру Установе.

Кључне речи: архив, архивска делатност, пандемија, база података

УТИЦАЈ ПАНДЕМИЈЕ НА ОРГАНИЗАЦИЈУ РАДА ИСТОРИЈСКОГ АРХИВА КРУШЕВАЦ

Пандемија која разара читаво човечанство у 21. веку имала је утицај на све привредне субјекте, па и на Историјски архив у Крушевцу. Без јасних назнака о трајању и евентуалном завршетку пандемије и отежаних услова рада који су њоме наметнути, ни архиви у Србији нису могли бити изузети.

У протеклом турбулентном периоду било је великих недоумица у погледу функционисања крушевачког Архива који су додатно отежавали заражавање запос-

¹ виши архивист, bracboja@gmail.com

² виши архивист, kovacevic_j@live.com

лених вирусом Ковид-19 и њихова обавезна изолација. Разликујемо четири периода у раду Архива:

1) Период од проглашења ванредног стања 15. марта 2020. године³ и увођења полицијског часа у целој земљи

У том тренутку променили су се и комплетна организација пословања свих пословних субјеката и живот грађана. Ограничен је одлазак на радна места, у продавнице, позоришта, биоскопе, музеје, архиве, ресторане... Спречавање ширења Ковид-19 нужно је водило ка социјалном дистанцирању.

Од 17. марта 2020. године Архив Крушевац је организовао комбиновани процес рада како би се испоштовале мере кризног штаба Републике Србије о смањењу броја људи у затвореном простору. Одређени број запослених био је упућен на рад од куће, по препоруци надлежних државних органа, док је други део радио у радним просторијама уз поштовање свих против епидемиолошких мера.⁴ Процес рада је у том периоду био сведен на минимум. Због лоше епидемиолошке ситуације на територији читавог града дошло је до затварања службе на једној од локација пословања Архива - у згради „Јастребац“. Комплетан рад се тада одвијао само на локацији у Управној згради. Такође, одељење Архива Крушевац у Трстенику следило је организацију рада матичног Архива.

О свим изменама у режиму рада Историјског архива Крушевац јавност је била благовремено обавештавана.

2) Период након стабилизације здравствене ситуације у земљи и укидања ванредног стања 6. маја 2020. године⁵

Архив се брзо адаптирао новим условима, те је тако у периоду од 11. маја 2020. године укинут рад од куће и сви запослени су се вратили на своја радна места. Успостављена је дистанца обезбеђивањем растојања између радних столова већег од 2 метра, колико је било прописано. Запослени су носили заштитне маске и три пута дневно је вршена дезинфекција радних просторија.⁶ То је значајно утицало да се ниједан запослени у Архиву Крушевац није заразио на радном месту у том периоду.

У току лета 2020. године Архив је радио уобичајеним темпом. У очекивању новог таласа епидемије, убрзан је рад на решавању хитних, али и заосталих послова како на терену, тако и унутар установе.

3) Период трећег таласа Ковида-19

³ Одлука о проглашењу ванредног стања, Службени гласник Републике Србије, 29/2020.

⁴ Уредба о мерама за спречавање и сузбијање заразне болести Ковид-19, Службени гласник Републике Србије, 151/2020, 152/2020, 153/2020, 156/2020, 158/2020, 1/2021, 17/2021, 19/2021, 22/2021, 29/2021, 34/2021, 48/2021, 54/2021, 59/2021, 60/2021, 64/2021, и 69/2021, члан 6.

⁵ Одлука о укидању ванредног стања, Службени гласник Републике Србије, 65/2020.

⁶ Уредба о мерама за спречавање и сузбијање заразне болести Ковид-19, Службени гласник Републике Србије, 151/2020, 152/2020, 153/2020, 156/2020, 158/2020, 1/2021, 17/2021, 19/2021, 22/2021, 29/2021, 34/2021, 48/2021, 54/2021, 59/2021, 60/2021, 64/2021, и 69/2021, члан 8.

С почетком јесени 2020. године повећавао се број заражених у целој земљи и у јеку другог таласа Архив Крушевац је поново морао да прилагоди своју организацију рада новонасталој ситуацији. Промени радног времена допринео је случај заражавања једног запосленог у Служби обраде грађе, што је изазвало обавезни карантин за целокупно Одељење сређивања и обрада архивске грађе.

Од 27. новембра 2020. године Архив се враћа на измењени, тј. комбиновани режим рада, где су поједини запослени радили од куће, а други у просторијама Архива.

4) Период након смиривања здравствене ситуације почетком пролећа и током лета 2021. године

Потпуна нормализација процеса рада уведена је 19. априла 2021. године, када су се стекли повољни епидемиолошки услови како у целој земљи, тако и у самом граду. Овакав режим рада је на снази и у тренутку писања овог рада.

АРХИВ У ПРВИМ ДАНИМА КРИЗЕ

У условима пандемије Ковид-19, која је захватила целокупно човечанство, променили су се и живот и функционисање људи. Фокус је са пословног померен на здравствено питање, што се одразило и на рад свих архива у земљи.

У првим данима пандемије, након проглашења ванредног стања у Републици Србији, Архив Крушевац је свој рад свео на минимум. Комбинован је рад запослених од куће и рад у пословним просторијама. Овакав начин рада и убрзо затварање комплетне службе Архива у згради „Јастребац“ условили су пад ефикасности и квалитета у свим сегментима.

У том периоду, Служба за заштиту архивске грађе и документарног материјала ван Архива обуставила је стручни надзор над радом регистратура, како би се избегли већи контакти, а све у циљу спречавања даљег ширења вируса. Како Архив, тако су и послодавци у регистратурама били у обавези да обезбеде радно окружење које је безбедно и без ризика по физичко и психичко здравље запослених. У овом периоду није вршено преузимање архивске грађе. Рад спољне службе био је сведен на примање захтева од стране регистратура путем имејла, поште или телефона, а решавање истих спроводило се путем онлајн комуникације. Стручна служба је у овом периоду пребацила фокус са реалног на саветодавни карактер.

Сређивање и обрада започетих фондова обављали су се у етапама, смањеним интензитетом. Многи послови који су били у току морали су бити обустављени у потпуности или у крајњој линији одложени за будући период. Из безбедносних разлога није било могуће организовати тимски рад ради бржег и ефикаснијег довођења раније примљене, расуте документације, у фазу употребе.

Захтеви корисника су у овом периоду примани путем поште, телефона и имејла. У изузетним случајевима излазило се у сусрет корисницима те се пријем захтева и примопредаја документације обављала лично. Рад са истраживачима библиотечких збирки и архивских фондова био је обустављен у потпуности. Путем телефона и имејла пружана су обавештења и информације о упитима.

ПРИВРЕМЕНА РЕЛАКСАЦИЈА ПРОТИВ ЕПИДЕМИОЛОШКИХ МЕРА - АРХИВ ПОНОВО У ФУНКЦИЈИ

Након укидања ванредног стања, стручне службе су се постепено враћа-ле уобичајеним активностима, али не у мери као пре пандемије. Нормализацијом радног времена и укидањем рада од куће, створили су се предуслови за нормално функционисање процеса рада. Пандемија је доста утицала и на психички профил запослених услед стварања социјалне дистанце због бојазни од заражавања вирусом и непознаница које он са собом носи. Организација рада у таквој атмосфери била је отежана.

Служба за заштиту архивске грађе и документарног материјала ван Архива и током пролећа 2020. године била је у сталној комуникацији са великим бројем регистратура, чекајући повољније епидемиолошке услове за рад на терену.

Стицањем повољнијих околности обављено је преузимање архивске грађе и документарног материјала, укупне дужине 127,05 дужних метара из више регистратура са подручја Расинског округа:

1. Акционарско друштво за производњу и промет „Жупљанка“ АД (у стечају), Александровац – 40,00 дужна метра;
2. Предузеће за запошљавање инвалида „Жупа-Вез“ ДОО (у стечају), Александровац – 4,00 дужна метра;
3. ОШ „Свети Сава“, Бачина, Крушевац – 0,60 дужна метра;
4. АД „Циглана“ (у стечају), Крушевац – 29,50 дужна метра;
5. Основни суд, Крушевац – 35,25 дужна метра;
6. Привредно друштво за услуге „Центар за обуку возача“ ДОО, Трстеник – 1,60 дужна метра;
7. СО Тићевац – 10,80 дужна метра;
8. ДП „Конфекција Звезда“ – (у стечају), Крушевац – 5,30 дужна метра.

Припрема документације у регистратурама за преузимање

Упоредо са преузимањем архивске грађе текао је и процес сређивања и обраде архивске грађе и документарног материјала. У условима релаксације против епидемиолошких мера, Служба обраде делимично је наставила рад на започетим пословима. Завршавали су се фондови који су били у раду у претходном периоду и започело се са разврставањем документације новопримљених фондова. Са мањим бројем запослених служба је настојала да ипак одржи континуитет, али и квалитет процеса рада. Од начина на који је грађа сређена зависи и у којој ће мери бити приступачна за коришћење и какву ће употребну вредност обавештајна средства имати. У овом периоду служба је добила налог да се по хитном поступку приступи ослобађању простора на локацији „Слободиште“, где је привремено била смештена документација преузета у ранијем периоду. Организовано је више трочланих тимова који су се смењивали на три дана и читав посао разврставања, пописа и премештаја документације у количини од око 650 дужних метара, обављен је за свега двадесетак дана.

Разврставање раније преузете документације, паковање и попис формираних јединица

Пријем странака није се одвијао на начин како је то било пре пандемије. Уз мере држања дистанце и коришћења заштитних средстава и опреме, с опрезом се приступало раду са корисницима. Поштовале су се мере о прописаном броју особа које могу бити у једној просторији. Статистички гледано, евидентан је пад свих параметара у раду са корисницима услед негативних дејстава кризе изазване пандемијом. Повремено затварање установе, као и смањење обима рада, поштовање обавезних епидемиолошких мера и наметнутих ограничења, изазвали су смањење броја странака на годишњем нивоу, као и мањи обим оверених копија докумената, дописа правним лицима и уверења грађанима издатих на основу чињеница које садржи архивска грађа Историјског архива Крушевац. На основу приложене табеле може се уочити да је обим пословања Архива Крушевац, у сегменту рада са корисницима архивске грађе, у 2020. години, пратио, у глобалу, тенденцију рада из 2016. и 2017. године (2016. по броју захтева, 2017. по основу броја урађених дописа и уверења), што представља велики корак уназад у раду Установе.

Година	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Број примљених захтева	2.685	3.453	3.547	3.077	2.517
Број издатих оверених фотокопија	7.295	7.634	7.488	6.190	5.094
Број издатих предмета на увид	484	849	752	729	602
Број урађених уверења и дописа	1.053	1.509	1.829	1.818	1.533

Табела 1:

Статистички подаци о кретању броја примљених захтева и одговора на захтеве у периоду од 2016. до 2020. године из Извештаја о раду ИАК-а⁷

Када је реч о истраживачима архивске грађе, с обзиром да су то углавном особе старије животне доби које су овим вирусом и највише биле угрожене, може се слободно рећи да је њихово интересовање за истраживањем изостало, док су спорадични захтеви решавани. Током 2019. године Архив Крушевац примио је 277 истраживача који су у установи провели 872 истраживачка дана. Већ наредне, 2020. године, број истраживача, услед ограничења рада са корисницима архивске грађе, свео се на 138 (420 истраживачких дана). Пандемија је и те како утицала на број истраживача и на број посета, тј. истраживачких дана, с обзиром да је 2018. године, као редовне пословне године без ванредних околности, број истраживача био 562 (1.690 истраживачких дана).

Година	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Број истраживача	420	554	562	277	138
Број истраживачких дана	998	1637	1690	872	420

Табела 2:

Статистички подаци о броју истраживача и броју истраживачких посета Архиву Крушевац за период 2016-2020. године из Извештаја о раду ИАК-а⁸

Током 2020. године, Архив је настојао да реализује бар неке од планираних активности. Једна од њих је изложба за Видовдан, дан града Крушевца, под називом „Трг косовских јунака – сведок времена“, аутора особе са инвалидитетом запослене у Архиву. Учешћем особа са инвалидитетом подржава се њихова социјална и друштвена имплементација. Добром програмском оријентацијом, богатим архивским и књижним фондом, Архив Крушевац негује традицију и промовише квалитетније културне садржаје у којима активно учешће имају управо особе са инвалидитетом.

⁷ ИАК, Извештаји о раду ИАК-а за 2016, 2017, 2018, 2019. и 2020. годину

⁸ Исто

У овом, за већи део популације стресном периоду, Архив Крушевац је учествовао и на Међународном архивистичком саветовању одржаном у Нишу. Услед пандемије, саветовању је присуствовао, у односу на првобитно пријављен број, мањи број учесника – свега 32 из Србије, Босне и Херцеговине, Хрватске и Бугарске. Изложено је 38 радова који су на својеврстан начин представили архивску праксу у архивима широм региона. Превазилазећи страх, забринутост и неизвесност о последицама заражавања вирусом, поштовањем свих епидемиолошких мера и уз велику опрезност, представници Историјског архива Крушевац, са директором Архива, присуствовали су саветовању и презентovali своје радове колегама из земље и региона. Испред крушевачког Архива, две учеснице су предочиле два рада у оквиру задатих тема:

Изложба Трг косовских јунака – сведок времена

- „Културно-образовна делатност Историјског архива Крушевац – изложбе и предавања у функцији едукације ученика“ и
- „Разграничење и формирање архивских фондова стечајних дужника“.

Све остале планиране активности морале су да сачекају смиривање епидемиолошке ситуације у земљи.

ТРЕЋИ ТАЛАС КОВИДА-19

Улазећи дубље у јесен 2020. године, а касније и у зиму, трећи талас Ковида-19 показао је нову снагу. Здравствена ситуација била је лоша како у земљи, тако и у Крушевцу. Историјски архив Крушевац тада се сусрео са великим обимом заражавања запослених, углавном из породичних контаката. Због тога се, од 27. новембра 2020. године поново уводи комбиновани начин рада. Радници који нису били у обавезном карантину у овом периоду покривали су радна места на обе локације – Управна зграда и зграда „Јастребац“. На тај начин одржавао се минимум процеса рада. И поред овакве ситуације, радило се на планирању нових пројеката.

Служба за заштиту архивске грађе и документарног материјала ван Архива у овом периоду се суочила са повећаним обимом посла са регистратурама, условљеног доношењем новог Закона о архивској грађи и архивској делатности. Примена Закона произвела је бројне недоумице код привредних субјеката. Немогућност директног контакта са представницима регистратура, због поштовања прописаних мера заштите са једне, као и њихова огромна заинтересованост са друге стране, створили су уско грло у раду Спољне службе. Закон донет 2020, а који је ступио на снагу 2. фебруара 2021. године, односи се на тематику управљања и архиви-

рања документацијом код стваралаца. Њиме су уређени систем заштите архивске грађе и документарног материјала, услови и начин коришћења, организација, надлежност и делатност архива у Републици Србији. Тачно су утврђене све обавезе регистратура, односно стваралаца на које се Закон примењује. Уведене су строге казне за непоштовање одредби. Многа правна и физичка лица обратила су се Архиву ради помоћи у циљу усаглашавања свог архивског пословања са новим Законом. На стотине имејлова, телефонских позива и захтева пристиглих путем поште, као и личним контактима, стручна служба трудила се да одговори и пружи сву помоћ и инструкције, али је то у тренутним условима било недовољно. Да би се изашло у сусрет свим заинтересованим странкама родила се идеја да се организује стручно саветовање. Радило се на успостављању различитих контаката, планирању и организацији реализације семинара.

514

С обзиром да је почетком 2021. Архив учествовао у обележавању 650 година од оснивања града Крушевца на Видовдан исте године почеле су припреме и ових програмских активности.

Упоредо са тим, колеге из Архива Србије извршиле су обуку запослених за рад у информационом систему АРХИС. Отпочео је процес на обезбеђивању

Обука за рад у програму АРХИС

предуслова за рад у АРХИС-у, као што су ажурирање топографских водича и припреме за уношење података у циљу његове имплементације.

До релаксације радног времена и повратка запослених упућених на рад од куће у просторије Архива дошло је 19. априла 2021. године. Такво стање траје и у моменту писања овог рада.

РЕАЛИЗАЦИЈА ПЛАНИРАНИХ ПРОЈЕКТАТА

Пандемија је лагано јењавала, па су се стекли здравствени услови да многи планирани пројекти буду и реализовани.

Уз помоћ пријатеља Архива, Регионалне привредне коморе Србије за Расински управни округ, Служба за заштиту архивске грађе и регистратурског материјала ван Архива организовала је тематско саветовање за привредна лица на територији Расинског округа. Саветовање је било намењено свим привредним субјектима на које се Закон о архивској грађи и архивској делатности односи, а који су у претходном периоду били заинтересовани за пружање помоћи за његову имплементацију. Као спона између установа, јавних предузећа, привредних друштава, предузетника и других привредних субјеката и новог Закона, јавио се Историјски архив Крушевац. Стручна служба понела је сав терет усаглашавања архивског пословања привредника са новим законским одредбама. Највећа непознаница архивара односила се на одредбу Закона где се привредним субјектима налаже да изврше предају преписа архивске књиге Историјском архиву Крушевац и то у року до 30. априла текуће, али за претходну годину. С обзиром да многи од њих нису уредно,

или нису уопште водили архивску књигу, дошло је до велике забринутости која је умногоме била условљена и знатно строжим казним законским одредбама. Било је потребно свима објаснити на који начин ће убудуће водити канцеларијско пословање и правилно архивирати документацију, с обзиром да изради архивске књиге предстоје многи други послови. Након усвајања Листе категорија документарног материјала са роковима чувања, потребно је правилно разврстати документарни материјал и архивску грађу и сместити их у одговарајуће полице, поштујући притом архивистичка правила. На саветовању је приближен и објашњен процес поступања са архивском грађом и документарним материјалом који ће бити предмет излучивања или предаје Архиву.

Спољна служба предавања је спровела у периоду од 7. до 11. јуна 2021. године, према територијалној припадности пословних субјеката и то у граду Крушевцу и општинама Ћићевац, Варварин, Брус, Александровац и Трстеник, а присуствовало је приближно око 600 представника регистратура. У години пандемије и отежаних услова рада осмелили смо се да иступимо из сигурности наше установе и приближимо Архив привредним субјектима, окупљајући се сваког дана у другој општини са територије Расинског округа. Овome смо приступили на јединствен, својеврстан и одговоран начин, приближавајући се регистратурама и остварујући бољи контакт личним сусретима у циљу превазилажења свих могућих недоумица, на путу ка успостављању уређених и савремених регистратура. Организацијом саветовања, Стручна служба дала је одговоре на различита питања привредника и максимално им приближила све одредбе Закона, а све у циљу што лакшег прилагодњавања њиховог канцеларијског пословања новонасталој ситуацији.

Саветовање архивара (Крушевац, Александровац, Брус, Варварин, Ћићевац, Трстеник)

У условима пандемије, уз поштовање свих прописаних епидемиолошких мера, предано се радило на реализацији и осталих пројеката. Поводом обележавања јубилеја 650 година од оснивања града Крушевца, Архив је припремио и 24. и 25. јуна 2021. године представио три програма:

- изложбу „Крушевац-трагом Архива“,
- научни скуп „Крушевац од оснивања до данас“ и
- промоцију часописа „Расински анали“ (број 17) и других издања Архива из претходног периода.

Изложбом „Крушевац-трагом Архива“ презентована су значајна докумен-та и фотографије из архивских фондова и збирки, а који су обележили историју дугу шест и по векова у развоју града Крушевца. Њоме је потакнуто сећање на наше претке, потомке кнеза Лазара и храбрих косовских јунака, сећање на устанике чијом смелашћу је прекинуто вековно ропство, али и сећање на храбре војнике из свих потоњих ратова (балканских, светских, одбрамбених) који су бранили част и слободу нашег народа. Већина документа и фотографија је по први пут приказана широј јавности. Најстарији документ приказан на изложби датира из 1834, а најм-лађи из текуће 2021. године (новински чланак о реконструкцији трга у част 650 година града). Централно „место“ изложбе представљају копија скице крушевачког санцака са казама из 1530. године, Тапије на српском и турском језику (1842–1862), цртеж Крушевца из 1883. и Генерални нивелациони и регулациони план Крушевца из 1899. године. Велики број фотографија, с краја 19. века, по први пут је приказан јавности.

Научни скуп „Крушевац од оснивања до данас“ окупио је више еминентних професора историје и књижевности, као и љубитеља завичајне историје⁹, те су су-грађанима презентована различита истраживања и документи о догађајима у вези са настанком и развојем Крушевца. Како се, кроз векове успона и падова, Крушевац развијао и растао на понос данашњој генерацији која ће тек створити своју историју у годинама које следе, Архив Крушевац ће, надамо се, бити стуб очувања историје и за будуће нараштаје.

У часопису „Расински анали“, почев од 2003. године, објављују се исто-ријски, историографски и архивистички радови сарадника Архива са бројних фа-култета и институција у земљи и иностранству, љубитеља националне историје и запослених. Почев од 1964. године, Историјски архив Крушевац се бави и публици-стичком делатношћу. До данас је објављено преко 150 значајних издања из области завичајне историје и историографије, а овом приликом је представљен један број издања из претходног периода.

⁹ На скупу су говорили Ненад Соколовић, проф. Историје и директор Историјског Архива Крушевац, Небојша Ђокић, мр историје, Бојан Петровић, проф. Историје и председник Удружења историчара за Расински округ, Ђорђе Петровић, Иван Баџић и други.

Изложба Крушевац трагом Архива и научни скуп Крушевац од оснивања до данас

НОВА БУДУЋНОСТ АРХИВА

517

Разматрајући шта је то што нас очекује у годинама које тек предстоје, а које су означене кризом изазваном пандемијом Ковида-19, Архив је уочио да је неопходно извршити дигиталну трансформацију пословних процеса како би се одржао ниво пословања на обиму који је био пре пандемије. Све више почињу да се користе различите доступне е-технологије, као што су имејлови, видео-конференције, различите апликације - *Teams* и *Zoom* платформе, виртуелне изложбе, електронске публикације и слично, како би се рад и комуникација одвијали континуирано, а информације протицале без застоја. Широм применом нових технологија изазови који су постављени пред запослене деловали су ипак оствариво.

Установе културе су се у великом проценту (чак 73,1%)¹⁰ прилагодиле новонасталој ситуацији и своје садржаје пребацили на онлајн вид рада. Томе су допринели висок ниво дигитализације у установама и велика улагања у е-технологије. Неке установе биле су у могућности да широј јавности понуде многе бесплатне дигиталне садржаје, као што су снимци позоришних представа, виртуелни обиласци, концерти, дигитализовани архиви и аудио-књиге. Остале установе у области културе, услед рестриктивнијих финансијских средстава, иду малим корацима ка остварењу оптималног нивоа дигитализације и опремљености новим е-технологијама. На основу досадашњих искустава у борби са пандемијом, евидентно је да је директна помоћ култури преко потребна како би се оснажили процеси дигитализације у установама које још нису привеле овај посао до краја.

Историјски архив Крушевац се и у време пандемије труди да иде у корак са другим архивима из мреже архива у Србији. Напори који се улажу и мотивисаност запослених дају наду да ће се превазићи тренутни проблеми у осавремењавању пословног процеса. Са дигитализацијом се започело још 2000-те године. Модернизација неопходне опреме омогућена је средствима добијеним од стране Министарства културе на основу пројеката Архива 2011. (набавком мултифункционалног уређаја за дигитализацију) и 2015. године (опремом за дигитализацију историјске

¹⁰ Истраживање Унеска о утицају Ковида на културни и креативни сектор Србије, <https://www.danas.rs/kultura/istrazivanje-uneska-kako-je-kovid-utica-na-kulturni-i-kreativni-sektor-srbije/> (приступљено 27. 8. 2021)

грађе, документарног материјала, старих и ретких књига и фотографија). Историјски архив ће и у будућем периоду наставити са улагањем у опрему аплицирањем кроз различите пројекте ради осавремењавања процеса пословања.

Пандемија нас је научила да је могуће културне садржаје презентовати преко различитих дигиталних платформи, али са друге стране, сви они ипак не би били лако доступни да иза њих не стоји велики број запослених који свакодневно раде на сакупљању, сређивању и обради документације која ће бити предмет дигитализације и презентовања.

„... пандемија је подстакла убрзану дигитализацију културних садржаја иако је јасно да виртуелни садржаји не могу да преузму на себе улогу културног представљања [...] Искуство је показало да, уз посвећен рад на представљању и културне баштине и савременог стваралаштва, дигитализација привремено задовољава културне потребе у време епидемије, али и ствара још већу потребу за културом, као и нову публику.“¹¹

У циљу приближавања широј јавности и обавештавања о свом раду, убрзан је посао на постављању интернет странице Архива.¹² Пројекат који је дуго чекао на реализацију, завршен је током овог лета, а изазов који нам у наредном периоду предстоји јесте поставка различитих програма на онлајн платформе.

Негујући традицију, а ипак окренут ка будућности, Архив Крушевац наставља да осавремењава свој рад из године у годину трудећи се да, чувајући непроцењиво благо (документе) као извор историје и свега што је покретало и покреће уређени друштвени и привредни живот заједнице, очува, дигитализује и приближи широј јавности квалитетан културни садржај.

РЕЗИМЕ

Рад Историјског архива Крушевац током 2020. године трпео је велике промене. Утицај пандемије Ковида-19 и ванредних услова на организацију рада био је огроман и захтевао је увођење бројних промена и прилагођавања.

Затварање одређених служби на самом почетку пандемије, прекид теренског рада, обавезна изолација и карантини запослених, условили су да се пословни континуитет сведе на минимум. Прекинути су надзорни обиласци над радом регистратура, потпуно је обустављен пријем документације, а сређивање и обрада су постали само повремене послови. Рад са корисницима архивске грађе – истраживачима, потпуно је обустављен, а захтеви грађанства решавани су успореније и са већим опрезом.

Између два таласа корона вируса, Архив је успео да приведе крају раније започете послове и реализује једну од планираних програмских активности. Стручне

¹¹ Извод из говора министарке културе Маје Гојковић на отварању онлајн регионалне конференције „Култура у доба пандемије“, Београд, 17. децембар 2020. године, <https://www.srbija.gov.rs/vest/506719/veliki-znacaj-regionalne-saradnje-u-oblasti-kulture-tokom-pandemije.php> (приступљено 27. 8. 2021)

¹² <https://arhiv-krusevac.rs> (приступљено 27. 10. 2021)

службе убрзано су радиле како би се смањио обим нагомиланих послова који су чекали релаксацију епидемиолошких мера.

Међутим, почетак 2021. године, иако се у њега полагало доста наде, није био обећавајући. Пандемија је диктирала темпо и организацију рада и у Архиву. У овом периоду, иако се радило у отежаним условима, није изостало планирање нових пројеката. Смиривањем здравствене ситуације унутар Архива, повратком запослених из обавезних изолација, полако су се враћали радни елан и „живот“ међу старим документима. Нормализацијом радног времена реализовано је још неколико пројеката.

Оно што се већ сада може закључити, навикнути да живимо и радимо са корона вирусом, јесте то да ће Архиви убудуће морати бити флексибилнији и прилагодљивији на нове околности. Ништа више неће бити исто, а како многи аналитичари предвиђају, наступиће „нова нормалност“.

ИЗВОРИ И ЛИТАРАТУРА

- *Одлука о проглашењу ванредног стања*, Службени гласник Републике Србије, бр. 29/2020.
- *Уредба о мерама за спречавање и сузбијање заразне болести Ковид-19*, Службени гласник Републике Србије, бр. 151/2020, 152/2020, 153/2020, 156/2020, 158/2020, 1/2021, 17/2021, 19/2021, 22/2021, 29/2021, 34/2021, 48/2021, 54/2021, 59/2021, 60/2021, 64/2021, и 69/2021, члан 6.
- *Одлука о укидању ванредног стања*, Службени гласник Републике Србије, бр. 65/2020.
- *Уредба о мерама за спречавање и сузбијање заразне болести Ковид-19*, Службени гласник Републике Србије, бр. 151/2020, 152/2020, 153/2020, 156/2020, 158/2020, 1/2021, 17/2021, 19/2021, 22/2021, 29/2021, 34/2021, 48/2021, 54/2021, 59/2021, 60/2021, 64/2021 и 69/2021, члан 8.
- *Истраживање Унеска о утицају Ковида-19 на културни и креативни сектор Србије*, <https://www.danas.rs/kultura/istrazivanje-uneska-kako-je-kovid-uticao-na-kulturni-i-kreativni-sektor-srbije/> (приступљено 27. 8. 2021)
- Извод из говора министарке културе Маје Гојковић на отварању онлајн регионалне конференције „Култура у доба пандемије“, Београд, 17. децембар 2020, <https://www.srbija.gov.rs/vest/506719/veliki-znacaj-regionalne-saradnje-u-oblasti-kulture-tokom-pandemije.php> (приступљено 27. 8. 2021)
- <https://arhiv-krusevac.rs> (приступљено 27. 10. 2021)
- ИАК, Извештаји о раду ИАК-а за 2016, 2017, 2018, 2019. и 2020. годину

Bojana JOVAČ
Jelena KOVAČEVIĆ

NEW ARCHIVAL REALITY – THE EFFECT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE ARCHIVES KRUŠEVAC, ADAPTING TO NEW CONDITIONS AND CHALLENGES OF THE FUTURE

Summary

520 The work of the Historical Archives Kruševac during 2020 endured great changes. The effect of the Covid-19 pandemic and the declared state of emergency was huge, demanding introduction of numerous changes and adapting.

The closing of certain services at the beginning of the pandemic, the cease of the field work, mandatory isolation and the quarantine for the employees, caused the continuity of work to be reduced to a minimum. The supervisory visit to the registries ceased, acquisitions completely ceased, and arrangement and processing were just occasionally done. The work with the users of the archival material – researchers has ceased completely, and citizens' enquiries were processed slowly and with great caution.

Between the two waves of Corona-19 the Archives managed to finish projects that were started earlier and to realize one of the planned activities. The specialized services sped up their work in order to reduce the piled up work that waited for the relaxation of the epidemiological measures.

However, the beginning of 2021, even though we had high hopes, was not promising. The pandemic dictated the tempo and organization of work in the Archives too. During this period, although we had been working in difficult conditions, the planning of new project was not lacking. Health situation within the Archives was improving with the return of the employees from mandatory isolation, the vigor of work was returning slowly so as the "life" to the old documents. With the normalization of working hours, several projects were realized.

What we can already conclude is that the Archives will have to be more flexible and adaptable to new conditions. Nothing will be the same and, as many analysts anticipate, the "new normality" will set in.